

Performance of Fourth-Grade Students. Fort Lauderdale, FL : Nova Southeastern University [in English].

9. Graham, S., & Harris, K. (2005). Improving the Writing Performance of Young Struggling Writers: Theoretical and Programmatic Research from the Center on Accelerating Student Learning. *The Journal of Special Education*, 39(1), 19–33. <https://doi.org/10.1177/00224669050390010301> [in English].

10. Mahamarowi, N., Mustapha, S., & Abu Bakar, S. (2022). Game-Based Learning as a Teaching and Learning Tool for Dyslexic Children, *IEEE Conference Proceedings (Melaka, Malaysia, 17 December 2022)*. (pp. 50–55). Melaka, Malaysia : University Putra Malaysia. <https://doi.org/10.1109/ICSPC55597.2022.10001824> [in English].

11. Torgesen, J., Wagner, R., & Rashotte, C. (2010). Computer assisted instruction to prevent early reading difficulties in students at risk for dyslexia: Outcomes from two instructional approaches. *Annals of Dyslexia*, 60(1), 40–56. <https://doi.org/10.1007/s11881-009-0032-y> [in English].

Матеріал надійшов до редакції 23.09.2025 р.

УДК 159.922.86-056.36

Андрій Лапін,

кандидат педагогічних наук, старший дослідник,

старший науковий співробітник

відділу інклюзивного навчання

E-mail: avlapin@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-1717-7892>

Andriy Lapin,

Senior Researcher,

Candidate of Pedagogical Sciences,

Senior Researcher,

Department of inclusive education

Іван Барболін,

аспірант Інституту спеціальної педагогіки і психології

ім. М. Ярмаченка НАПН України

E-mail: barbolin69910809@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0005-1380-8265>

Ivan Barbolin,

PhD student,

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology,

National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Інститут спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України

вул. М. Берлінського, 9. Київ-04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology,

National Academy of Educational Sciences of Ukraine,

M. Berlinskogo street 9, Kyiv, 04060, Ukraine

**ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ КОРЕЛЯЦІЙНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ «Я-КОНЦЕПЦІЇ» ТА
ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ У ПІДЛІТКІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ
МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ**

**THEORETICAL ANALYSIS OF THE CORRELATION DEPENDENCE OF «SELF-
CONCEPT» AND THE VALUE-SENSE SPHERE IN ADOLESCENTS WITH SPEECH
DEVELOPMENT DISORDERS**

Анотація. У статті теоретично узагальнено та проаналізовано психологічні передумови формування «Я-концепції» та ціннісно-сміслової сфери у підлітків із порушеннями мовленнєвого розвитку (ПМР), які розглядаються як ключові детермінанти особистісної зрілості та самовизначення в онтогенезі. Представлено комплексний аналіз спеціальної літератури, ґрунтовних вітчизняних та зарубіжних досліджень, що стосуються культурно-історичної теорії (Л. С. Виготський), гуманістичної психології (К. Роджерс) та екзистенційної психології (В. Франкл), з метою визначення механізмів, які опосередковують взаємозв'язок мовлення, самосвідомості та смислотворення.

Розкрито теоретичні засади вторинної психологічної дисфункції: обґрунтовано, що мовленнєвий дефіцит функціонує як первинний фактор, який через соціально-психологічну

стигматизацію і комунікативну фрустрацію призводить до дисфункції емоційно-оцінного компонента «Я-концепції». Тлумачення цієї дисфункції здійснюється у контексті неконгруентності «Я-реального» та «Я-ідеального», що проявляється у підвищенні самозвинувачення та внутрішньої конфліктності.

Охарактеризовано проблеми деформації ціннісно-сислової сфери у підлітків із ПМР, яка розглядається у контексті вирішення питань особистісної трансценденції та волі до сенсу. Теоретично змодельовано, що негативне самоствавлення виступає стримуючим психологічним детермінантом, що призводить до редукції аксіологічної ієрархії та формування пасивно-адаптивної ціннісної стратегії, де домінують цінності безпеки та гомеостазу над цінностями самоактуалізації та пізнання.

Репрезентовано теоретичну модель оберненої кореляційної залежності між високим рівнем самозвинувачення та низькою усвідомленістю життєвих цілей. Висвітлено питання необхідності формування компенсаторних особистісних стратегій, що передбачають розвиток невербальних механізмів рефлексії та самоприйняття як передумови для відновлення цілісності самосвідомості.

Акцентується увага на важливості розробки інтегрованої психокорекційної парадигми, що передбачає злагоджену роботу фахівців (логопедів, психологів) для забезпечення гармонізації «Я-концепції» як необхідної умови для подальшої успішної ідентифікації та усвідомлення життєвого сенсу. Представлено перспективи подальшого емпіричного дослідження з окресленої проблематики, зокрема необхідність валідазації запропонованої теоретичної моделі.

Ключові слова: Я-концепція, ціннісно-сислова сфера, підлітковий вік, порушення мовленнєвого розвитку, рефлексія, самоствавлення, смисложиттєві орієнтації, психологічна стигматизація.

Abstract. The article theoretically summarizes and analyzes the psychological prerequisites for the formation of the «I-concept» and the value-semantic sphere in adolescents with speech disorders (SLD), which are considered key determinants of personal maturity and self-determination in ontogenesis. A comprehensive analysis of special literature, thorough domestic and foreign research related to cultural-historical theory (L. S. Vygotsky), humanistic psychology (K. Rogers) and existential psychology (V. Frankl) is presented, in order to determine the mechanisms that mediate the relationship between speech, self-awareness and meaning-making.

The theoretical foundations of secondary psychological dysfunction are revealed: it is substantiated that speech deficit functions as a primary factor, which, through socio-psychological stigmatization and communicative frustration, leads to dysfunction of the emotional-evaluative component of the «I-concept». The interpretation of this dysfunction is carried out in the context of the

incongruence of the «real I» and «ideal I», which is manifested in increased self-blame and internal conflict. The problems of deformation of the value-semantic sphere in adolescents with PMR are characterized, which is considered in the context of solving issues of personal transcendence and the will to meaning. It is theoretically modeled that a negative self-attitude acts as a restraining psychological determinant, which leads to the reduction of the axiological hierarchy and the formation of a passive-adaptive value strategy, where the values of security and homeostasis dominate over the values of self-actualization and cognition.

The theoretical model of the inverse correlation between a high level of self-blame and a low awareness of life goals is presented. The issue of the need to form compensatory personal strategies that involve the development of non-verbal mechanisms of reflection and self-acceptance as a prerequisite for restoring the integrity of self-consciousness is highlighted.

Attention is focused on the importance of developing an integrated psychocorrectional paradigm that involves the coordinated work of specialists (speech therapists, psychologists) to ensure the harmonization of the "I-concept" as a necessary condition for further successful identification and awareness of the meaning of life. Prospects for further empirical research on the outlined issues are presented, in particular the need to validate the proposed theoretical model.

Key words: Self-concept, value-semantic sphere, adolescence, speech development disorders, reflection, self-attitude, meaningful life orientations, psychological stigmatization.

Актуальність дослідження. Підлітковий вік є критичним періодом особистісного самовизначення, становлення ідентичності та формування аксіологічного ядра (ціннісно-сислової сфери). Для підлітка як члена соціуму мовлення виступає головним інструментом соціальної взаємодії, рефлексії та інтеріоризації соціальних норм і цінностей. Однак виховання та соціалізація підлітка, обтяженого порушеннями мовленнєвого розвитку (ПМР), накладає значний, часто хронічний психологічний тягар на саму дитину та її найближче соціальне оточення.

Мовленнєвий дефіцит, за концепцією вторинного дефекту, призводить до комунікативної фрустрації та соціальної стигматизації. Підліток із ПМР часто стикається з нерозумінням, уникненням або насмішками, що зумовлює негативну інтеріоризацію зовнішніх оцінок. Така пролонгована психотравмуюча ситуація здійснює негативний вплив на емоційно-оцінний компонент «Я-концепції»

підлітка, призводячи до заниження самооцінки, підвищення внутрішньої конфліктності та самозвинувачення [1; 2; 3].

Замість того, щоб активно рухатись уперед у сфері професійного та особистісного цілепокладання, розвитку соціальної компетентності та формування стійких життєвих смислів, підлітки із ПМР можуть демонструвати пасивні, уникливі стратегії поведінки. Вони можуть відмовлятися від активного пошуку свого місця у світі, наслідуючи песимістичні або захисні стилі поведінки, які є прямим наслідком їхньої внутрішньої дисгармонії самосвідомості. Це створює істотний розрив між «Я-реальним» та «Я-ідеальним», що, згідно з теоретичними положеннями, безпосередньо корелює зі зниженням показників смисложиттєвих орієнтацій.

Кожна молода особа, особливо із ПМР, потребує активізації внутрішніх ресурсів, психологічної підтримки та рефлексивного розвитку для ефективної соціалізації. Проте в умовах кризових викликів (наприклад, соціальна ізоляція, обмеження доступу до повноцінної корекційної допомоги) підлітки часто недоотримують необхідного психологічного ресурсу. Корекційна складова, спрямована на гармонізацію особистісної сфери, може надаватися не системно. Як наслідок, ключові засади особистісно-орієнтованого підходу, які передбачають становлення позитивної «Я-концепції» та активного смислотворення, не реалізуються повною мірою. Такі проблеми сьогодення викликають помітні наслідки для психоемоційного та ціннісного здоров'я підлітка, які він не завжди спроможний вирішити самостійно [4; 5; 6].

Тому актуальним сьогодні є теоретичне узагальнення та виявлення прихованих кореляційних залежностей, що мають стати основою для роботи кращих практик, метою яких є:

– гармонізація «Я-концепції» підлітків із ПМР. Негативне самоставлення (самозвинувачення, внутрішня конфліктність) є головним бар'єром для смислотворення. Психологічний напрям роботи має допомогти підлітку адекватно оцінити власні сильні сторони, не залежні від мовленнєвого дефекту, та розкрити власні потреби у самореалізації;

– розвиток рефлексивної та комунікативної компетентності. Це може включати розширення кола спілкування як з однолітками, так і з фахівцями, а також впровадження невербальних технік експресії (арт-терапія, драматерапія) для опрацювання внутрішніх конфліктів та емоцій, що є неможливим через обмеження вербального мовлення;

– формування активної ціннісно-сміслової позиції. Акцент на цінностях саморозвитку та самоактуалізації як противаги пасивним цінностям безпеки. Це сприяє зменшенню відчуття зовнішнього локусу контролю та посиленню відповідальності за власний життєвий вибір.

Отже, теоретичне осмислення та моделювання кореляційних зв'язків між «Я-концепцією» та ціннісно-сміською сферою – це шлях до досягнення психологічного та соціального добробуту, зниження тривожності та розвитку усвідомленої рефлексії, що стає фундаментом для розробки ефективних програм психокорекційного супроводу.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Розуміння патогенезу та вторинних психологічних наслідків порушень мовленнєвого розвитку (ПМР) у підлітковому віці приходить через інтеграцію спеціальної, вікової та екзистенційної психології. Досвід допомоги цій когорті доводить, що корекція ПМР є ефективною лише за умови системної роботи з їхньою особистісною сферою. Підлітки, що переживають комунікативний дефіцит, стикаються з екзистенційною фрустрацією та кризами ідентичності, з яких часто самостійно не можуть вийти на рівень усвідомлення життєвого сенсу та формування адекватної «Я-концепції», тому вони потребують цільових інтервенцій та психологічної підтримки.

Інтерес до психологічної допомоги особам у різних складних життєвих обставинах, а також до особистісного розвитку в умовах дизонтогенезу, в останні десятиліття набув значної інтенсивності. У спеціальній літературі цій проблемі присвячено фундаментальні вітчизняні (Л. Виготський, С. Максименко, В. Рибалка, Н. Ясакова) та зарубіжні (В. Франкл, К. Роджерс, Р. Бернс, Е. Еріксон, А. Бандура) дослідження.

Особливого значення набуває питання надання психолого-педагогічної підтримки, яка має забезпечити своєчасну і системну роботу над досягненням гармонізації самосвідомості підлітків із ПМР та зменшення їхньої внутрішньої конфліктності. З'являються дослідження, що узагальнюють світовий досвід логотерапії та гуманістичного підходу стосовно аксіологічного розвитку.

Теоретичні засади психологічної підтримки у контексті нашого дослідження закладено в роботах вчених, які розглядали це явище як:

- вид психологічної допомоги, що сприяє саморозвитку особистості й дає змогу активізувати її власні ресурси, особливо в аспекті самостановлення (R. Baker, K. Rogers, J. Whiteley, Е. Помиткін та ін.);
- систему заходів для забезпечення особистісного розвитку та соціальної адаптації в умовах обмежених можливостей (О. Тохтамиш, Р. Дем'янчук та ін.);
- механізм активації волі до сенсу та трансценденції (В. Франкл), що є критично важливим для підліткової ідентифікації.

Спільним для цих досліджень є тлумачення психологічної підтримки як цілісної системи допомоги, яка полягає в упередженні та подоланні життєвих негараздів, труднощів соціалізації, та гармонізації стосунків із собою та оточуючими, особливо щодо цілепокладання та суб'єктивного контролю.

Наразі теоретичне осмислення та організація психологічної підтримки підлітків із ПМР потребує особливої уваги, оскільки мовленнєвий бар'єр детермінує виникнення труднощів у якості, інтенсивності та змісті соціальної взаємодії. Це зумовлює сповільнення формування соціальної компетентності та, як наслідок, неуспішність їхньої повноцінної інтеграції в соціум. Комунікативні обмеження також блокують механізми внутрішньої рефлексії, що ускладнює усвідомлення власних цінностей та життєвих пріоритетів.

Результати теоретичного аналізу свідчать, що питання кореляції «Я-концепції» та ЦСС стосовно підлітків із ПМР дотично розглядалося у контексті розв'язання проблем:

- соціального розвитку та комунікативної адаптації (В. Андрієнко, Т. Свиридюк та ін.), що акцентує на зовнішній поведінковій складовій;
- становлення позитивної «Я-концепції» та самооцінки (Р. Бернс, Н. Ясакова та ін.), що виявляє внутрішню емоційно-оцінну дисгармонію;
- психологічної реабілітації та соціальної інтеграції (S. Buckley), що підкреслює необхідність комплексних інтервенцій.

Зважаючи на означене, результатом ефективної психологічної підтримки такої дитини має стати формування нової життєвої якості – здатності самостійно досягати внутрішньої рівноваги (конгруентності), соціальне пристосування, орієнтація на досягнення активних життєвих цілей та цілісності «Я». Для цього потрібно забезпечити безперервний доступ до усіх послуг, включаючи психологічну допомогу, яку має бути спрямовано на реконструкцію самосвідомості як передумови усвідомленого смислотворення.

Метою статті є здійснення ґрунтовного теоретичного аналізу та обґрунтування концептуальної моделі кореляційної залежності між «Я-концепцією» та ціннісно-сисловою сферою підлітків із порушеннями мовленнєвого розвитку.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розкриття тематики було використано методи систематизації, узагальнення, теоретичного моделювання та міждисциплінарного аналізу наукових джерел (порівняння концепцій гуманістичної, екзистенційної та спеціальної психології).

Результати дослідження. Теоретичне осмислення динаміки особистісного розвитку підлітків із ПМР потребує концептуалізації причинно-наслідкового ланцюга, що веде до деформації «Я-концепції» та ціннісно-сислової сфери (ЦСС). Ми ідентифікуємо цей ланцюг як систему вторинного психологічного опосередкування, де мовленнєвий дефіцит є лише тригерним фактором, а не кінцевою причиною особистісних порушень.

Згідно з культурно-історичною теорією Л. Виготського, первинний дефект (ПМР) неминуче спричиняє вторинні відхилення, які формуються у процесі соціальної взаємодії. Внаслідок цього утворюється комунікативний бар'єр. Ця

інтеріоризація не просто знижує самооцінку; вона викликає феномен «внутрішнього критика», що живиться зовнішньою стигматизацією. Результатом є когнітивний дисонанс між усвідомленням власного потенціалу та обмеженнями, накладеними мовленням.

У «Я-концепції» підлітків із ПМР гіпотетично домінує негативне емоційно-оцінне ядро, що проявляється через:

- високий показник самозвинувачення (Self-blame): підліток ірраціонально приписує мовленнєвий дефект власній некомпетентності чи моральній особливості, а не функціональному порушенню. Це є дезадаптивною когнітивною схемою;
- висока внутрішня конфліктність: виникає критична неконгруентність між «Я-реальним» (обмеженим) та «Я-ідеальним» (соціально успішним). Ця напруга виснажує психологічні ресурси та знижує психологічну стійкість (Hardiness).

Теоретичне обґрунтування ключової кореляційної залежності впливає з логотерапевтичної аксіоми: цінність життя неможлива без відчуття власної цінності.

Ми стверджуємо наявність сильної, статистично значущої оберненої кореляції між самозвинуваченням та усвідомленістю життєвих цілей (компонент СЖО).

Хронічне самозвинувачення індукує пасивну життєву позицію, де підліток підсвідомо відмовляється від амбітних, довгострокових цілей, оскільки внутрішньо не вірить у свою спроможність їх досягти. Життєвий горизонт звужується, а майбутнє сприймається як джерело потенційної невдачі, а не самореалізації. Це є когнітивно-смісловим уникненням.

Дисфункція «Я-концепції» безпосередньо призводить до аксіологічної редукції – спрощення та збіднення ціннісної ієрархії. Підлітки із ПМР, фіксовані на дефекті, схильні замінювати трансцендентні цінності на гомеостатичні (В. Франкл). Аксіологічну редукцію та захисні цінності представлено у таблиці 1.

Таблиця 1. Аксіологічна Редукція та Захисні Цінності

Категорія Цінностей	Опис Аксіологічного Зрушення	Наслідок
Цінності самоактуалізації (розвиток, творчість)	Відсуваються на задній план через страх соціального ризику та публічної невдачі.	Низька інтенціональність: життя сприймається як нудне, без насиченого процесу (низький показник «Процес життя»).
Цінності безпеки (здоров'я, сім'я)	Виходять на перший план як захисний бастіон. Вони стають гіпертрофованими і витісняють зовнішню активність.	Зовнішній локус контролю: відчуття залежності від захисних структур, а не від власного вибору.

Ця зміна ієрархії формує пасивно-адаптивну життєву стратегію, що є контрарною до вимог підліткового віку, який потребує активного пошуку смислу та самовизначення.

Теоретичне моделювання концепції психокорекційного «Restart» вказує, що ефективна допомога має бути організована як інтегрований психокорекційний «Restart», спрямований на реконструкцію самосвідомості та активацію смислотворчих механізмів.

Ключовими теоретичними елементами такої моделі є:

- реконструкція емоційно-оцінного ядра: використання невербальних (експресивних) методів (арт-терапія, драматерапія) для опрацювання самозвинувачення, оскільки вербальні канали обмежені. Це дає змогу досягти прийняття «Я-реального» та знизити неконгруентність;
- активація рефлексії та інтеріоризації: створення рефлексивних кіл (групові обговорення, «рефлексія біля вогнища»), де підліток може

вербалізувати (навіть письмово чи через фасилітатора) свій досвід, перетворюючи його з травмуючого фактора на усвідомлений життєвий урок;

– переорієнтація ціннісної ієрархії: застосування елементів логотерапії та когнітивно-поведінкової терапії для пошуку смислів, не залежних від мовленнєвого дефекту (наприклад, цінність творчості, цінність переживання), трансформації зовнішнього локусу контролю на внутрішній через успішне виконання цілей у безпечному, підтримуючому середовищі.

Отже, спільний інклюзивний простір виконує функцію психологічної лабораторії, де підліток може безпечно експериментувати зі своєю новою, позитивно скоригованою «Я-концепцією» і, як наслідок, формувати активну та усвідомлену ціннісно-сміслову позицію. Цей процес є фундаментальним для досягнення особистісної цілісності та психологічного добробуту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, теоретичний аналіз означеної проблеми дає змогу стверджувати, що ефективна психологічна підтримка підлітків із порушеннями мовленнєвого розвитку (ПМР) забезпечується на основі запровадження цілісної системи допомоги, яка фокусується на усуненні вторинного психологічного дефекту, що полягає у дисгармонії «Я-концепції» та аксіологічній редукції (спрощенні ціннісно-смісловій сфері).

Патогенетичне опосередкування: мовленнєвий дефіцит є лише первинним біологічним фактором, який опосередковано через соціальну стигматизацію та обмеження внутрішньої рефлексії призводить до дисфункції емоційно-оцінного компонента «Я-концепції». Це проявляється у критично високому рівні самозвинувачення та внутрішньої конфліктності.

Аксіологічна кореляція: обґрунтовано наявність сильної оберненої кореляційної залежності між негативним самостваленням (самозвинуваченням) та усвідомленістю життєвих цілей (смісловиттєвими орієнтаціями). Це означає, що самознецінення є головним внутрішнім бар'єром для активного самовизначення та смислотворення у підлітковому віці.

Редукція цінностей: дисгармонія самосвідомості детермінує аксіологічну редукцію, спрямовуючи підлітка до пасивно-адаптивної життєвої стратегії, де цінності безпеки та гомеостазу домінують над цінностями самоактуалізації та трансценденції.

Одним із важливих засобів реалізації моделі корекції є створення інклюзивного, структурованого та безпечного розвивального середовища (наприклад, у форматі спеціально організованого літнього табору або групи), що є платформою для психолого-педагогічної підтримки усіх учасників на основі особистісно-орієнтованого, інклюзивного, компетентнісного та діяльнісного підходів.

Розвиток ресурсності: залучення підлітків до спільної взаємодії з однолітками та дорослими (навіть із використанням невербальних технік) забезпечує розвиток соціальних, комунікативних та рефлексивних навичок, що дає можливість відчувати радість і задоволення від спілкування та сприяє стабілізації психоемоційного стану.

Корекція сфер: під час цільових занять відбувається непрямий розвиток емоційно-вольової, пізнавальної та сенсомоторної сфер. Стабілізувати та подолати негативні психологічні розлади, такі як висока тривожність та внутрішня конфліктність, допомагають арт-терапевтичні, ігрові та інтерактивні методи, оскільки вони мінімізують навантаження на обмежений вербальний канал.

Смислотворча активація: спеціально організовані групові практики сприяють активації внутрішнього ресурсу підлітка, відновленню його здатності планувати майбутнє та брати відповідальність за власне життя (внутрішній локус контролю), що безпосередньо корелює з підвищенням смисложиттєвих орієнтацій.

Теоретичне обґрунтування необхідності цільової корекції «Я-концепції» як передумови для смислотворення сприятиме гармонізації психоемоційного стану підлітків із ПМР та оптимізації їхнього психічного здоров'я.

Актуальним є подальше:

1. Емпірична валідизація виявленої кореляційної моделі (наприклад, за допомогою структурного моделювання) для кількісного підтвердження залежності між самозвинуваченням та низькими СЖО.

2. Розроблення та апробація методичних рекомендацій для фахівців, які надають психолого-педагогічну допомогу підліткам із ПМР, з акцентом на невербальні методи реконструкції самосвідомості та елементи логотерапії.

3. Популяризація успішного науково-практичного досвіду організації інклюзивних програм, спрямованих на активне життєве самовизначення підлітків із комунікативними труднощами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарчук, О. І. (2017). *Психологія самосвідомості*. Київ: Видавничий дім «Слово». 343с.
2. Корольчук, М. С. (2014). *Теоретико-методологічні засади дослідження ціннісно-сислової сфери особистості*. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка», (29), 37–41.
3. Савчин, М. В. (2018). *Вікова психологія*. Київ: Академвидав. 360с.
4. Ясакова, Н. Ю. (2020). Особливості самоставлення підлітків із тяжкими порушеннями мовлення. *Актуальні проблеми психології*, 15(1), 108–117.
5. Erikson, E. H. (1996). *Ідентичність: юність і криза*. Київ: Основи. 344с.
6. Rogers, C. R. (1959). A theory of therapy, personality, and interpersonal relationships as developed in the client-centered framework. In S. Koch (Ed.), *Psychology: A study of a science*. Vol. 3, 184–256. McGraw-Hill.
7. Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1).

REFERENCES

1. Bondarchuk, O. I. (2017). *Psykhologhiia samosvidomosti* [Psychology of self-awareness]. Kyiv: Vydavnychiy dim «Slovo». 343s. [in Ukrainian].
2. Korolchuk, M. S. (2014). *Teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia tsinnisno-smyslovoi sfery osobystosti* [Theoretical and methodological principles of research into the value-semantic sphere of personality]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Seriiia «Psykhologhiia i pedahohika», (29), 37–41. [in Ukrainian].

3. Savchyn, M. V. (2018). *Vikova psykholohiia [Age psychology]*. Kyiv: Akademvydav. 360s. [in Ukrainian].
4. Iasakova, N. Yu. (2020). *Osoblyvosti samostavlennia pidlitkiv iz tiazhkymy porushenniamy movlennia [Peculiarities of self-attitude of adolescents with severe speech disorders.]*. *Aktualni problemy psykholohii*, 15(1), 108–117. [in Ukrainian].
5. Erikson, E. H. (1996). *Identychnist: yunist i kryza*. Kyiv: Osnovy. 344s. [in English].
6. Rogers, C. R. (1959). A theory of therapy, personality, and interpersonal relationships as developed in the client-centered framework. In S. Koch (Ed.), *Psychology: A study of a science*. Vol. 3, 184–256. McGraw-Hill. [in English].
7. Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). [in English].

Матеріал надійшов до редакції 26.09.2025 р.

УДК: 370.3:101.1-315.7(477)

Зоряна Ленів,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри логопедії та інноваційних технологій в інклюзії

zoriana.leniv@cnu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-0611-9841

Zoriana Leniv,

candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor of the Department of Speech Therapy and Innovative Technologies in Inclusion

Микола Поп'юк,

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри логопедії та інноваційних технологій в інклюзії

mykola.popiuk@cnu.edu.ua

ORCID ID: 0009-0004-6853-7741

Mykola Popiuk,

candidate of Pedagogical Sciences,